

مشکلات اولین روزهای مدرسه

محمدجواد حسن زاده^۱

Email: hasanzadehmohammad@rocketmail.com¹

چکیده:

اولین روز مدرسه رفتن، روز مهمی است ولی بسیاری از کودکان از ورود به این مرحله از زندگی شان بیم و هراس دارند. کودکانی که دوست ندارند به مدرسه بروند، معمولاً جدا شدن از والدین برایشان دشوار است و ترجیح می دهند در خانه و در کنار آنها باشند. آنها وقت رفتن به مدرسه دچار دل درد و یا سردرد می شوند و از نظر فیزیکی نیز احساس خوبی ندارند حال آنکه احتمالاً از نظر جسمی هیچ مشکل و مسئله ای هم ندارند. امتناع از مدرسه رفتن می تواند در هر سنی رخ دهد و لزوماً مربوط به کودکان تازه وارد به مدرسه نیست. در درازمدت، این کودکان برعکس احساس و ذهنیت های قبلی شان، به مدرسه علاقمند می شوند و معمولاً این مشکلات فقط یک دوره نسبتاً کوتاه والدین را درگیر می کند. این تحقیق، از روش آمیزه ای و به کمک اسناد نوشتاری و سامانه های رایانه ای و نرم افزارهای علمی و روش داده پردازی توصیفی و تحلیلی بهره برده است. و واکاوی مشکلات اولین روزهای مدرسه را مورد بررسی قرار می دهد.

کلید واژه: مشکلات، اولین، روزهای، مدرسه، روزهای مدرسه

---

۱. کارشناس ارشد روانشناسی، کارشناس ارشد سنجش و اندازه گیری (روانشنجی)، مدرس دانشگاه، پیام نور، شازند، ایران.

مقدمه

بعضی از بچه‌های کوچک‌تر ممکن است روز اول مدرسه اندکی عصبی باشند یا حتی بترسند. در مواجهه شدن با کلی چیزهای جدید، قدری ترس و اضطراب عجیب نخواهد بود؛ معلم‌های جدید، دوستان جدید یا حتی شاید مدرسه‌ای جدید. خوشبختانه این ترس‌ها و نگرانی‌ها زمان زیادی دوام ندارند و اغلب خود به خود و به مرور زمان رفع می‌شوند. اما نکته مهم این است که دوباره می‌خواهیم به مدرسه برویم، پس باید آماده باشیم.

اغلب روز اول مدرسه و سال تحصیلی جدید با معرفی معلم و برنامه‌های او برای ادامه سال شروع می‌شود. البته بعضی از معلم‌های خوش‌ذوق هم به شاگردانشان فرصتی می‌دهند تا خودشان را به بقیه هم‌کلاسی‌ها معرفی کنند. معلم همان روزهای اول قوانین کلاس را با شاگردان در میان می‌گذارد. پس گوش به زنگ باشید تا این قوانین را طی سال فراموش نکنید. در ضمن، روز اول فرصت خوبی برای دوست شدن با فرد یا افراد مناسب است؛ دوستی‌ای برای یک سال تحصیلی.

شاید بچه‌ها از سال قبل هم‌کلاسی‌هایی را بشناسند، اما باید بدانند همیشه پیدا کردن دوست خوب مهم و مفید است. پس به بچه‌ها بیاموزیم که از همان روز اول با بچه‌های دیگر سلام و احوال‌پرسی کنند و برای یافتن دوستان خوب تلاش کنند.

با وجود تعاریف مختلف درباره کودک و بسیاری از این تعاریفی که در حوزه‌های مختلف بررسی شده همچنان این سؤال باقی است که تحلیل و تعریف دقیق‌تر در اسلام چیست؟ در این مقاله درصدد هستیم که از مشکلات اولین روزهای مدرسه، بحث کنیم و ان شاء الله راه‌گشا برای بهتر فهمیدن این مفهوم و انسداد سوء استفاده‌کنندگان گردد.

در خصوص مشکلات اولین روزهای مدرسه، مقالات جداگانه‌ای نوشته شده که به برخی از آن‌ها اشاره می‌

کنیم:

مقاله «مشکلات تازه واردها به مدرسه» اثر اعظم اسلامی مجد در چکیده آمده است: اولین روز مدرسه رفتن، روز مهمی است ولی بسیاری از کودکان از ورود به این مرحله از زندگی‌شان بیم و هراس دارند. کودکانی که

دوست ندارند به مدرسه بروند. معمولاً جداسدن از والدین برایشان دشوار است و ترجیح می دهند در خانه و در کنار آنها باشند.

دیگر مقاله «روز اول مدرسه» نام دارد که نوشته تعدادی از محققان است. در این مقاله آمده است: اغلب روز اول مدرسه و سال تحصیلی جدید با معرفی معلم و برنامه های او برای ادامه سال شروع می شود. البته بعضی از معلم های خوش ذوق هم به شاگردانشان فرصتی می دهند تا خودشان را به بقیه همکلاسی ها معرفی کنند. معلم همان روزهای اول قوانین کلاس را با شاگردان در میان می گذارد. پس گوش به زنگ باشید تا این قوانین را طی سال فراموش نکنید. در ضمن، روز اول فرصت خوبی برای دوست شدن با فرد یا افراد مناسب است؛ دوستی ای برای یک سال تحصیلی. شاید بچه ها از سال قبل همکلاسی هایی را بشناسند، اما باید بدانند همیشه پیدا کردن دوست خوب مهم و مفید است. پس به بچه ها بیاموزیم که از همان روز اول با بچه های دیگر سلام و احوالپرسی کنند و برای یافتن دوستان خوب تلاش کنند.

در این دو مقاله به بحث مشکلات اولین روزهای مدرسه پرداخته شده است و سخنی هر چند کوتاه از مشکلات اولین روزهای مدرسه به میان آمده است. اما در این مقاله به تحلیل همه ابعاد مشکلات اولین روزهای مدرسه می پردازیم.

۲. مشکلات اولین روزهای مدرسه

در این قسمت به مشکلات اولین روزهای مدرسه پرداخته می شود:

۱-۲. تغییر مدرسه

از مشکلات اولین روزهای مدرسه، تغییر مدرسه است. ممکن است فرزند شما امسال از مدرسه ابتدایی به راهنمایی یا از راهنمایی به دبیرستان برود.

این تغییر بظاهر ساده، ممکن است مشکلاتی را برای فرزندتان به وجود آورد. به عنوان مثال ممکن است در مقطع جدید معلم های بیشتری داشته باشند، شیوه آموزش و درس خواندن آنها هم با سال قبل تفاوت خواهد کرد و ...

معلم‌ها نیز معمولاً از این تغییر آگاه هستند و به دانش‌آموز کمک می‌کنند تا با شرایط جدید بخوبی کنار آید، اما شما هم باید تحمل، صبوری و همراهی بیشتری داشته باشید. برای این که اولین روز مدرسه برای ما و دانش‌آموز تبدیل به روزی فوق‌العاده شود، خواب کامل شب قبل را فراموش نکنید.

با این که شاید عادت کرده باشیم که بچه‌ها در فصل تابستان دیر بخوابند و دیر از خواب بیدار شوند، اما این عادت باید در دوران مدرسه کنار گذاشته شود.

۲-۲. حس ناخوش روز اول مدرسه

روز اول مدرسه فرصتی دوباره برای دیدن دوستان قدیمی است. دوستانی که بچه‌ها در طول تابستان از آنها دور بوده‌اند. همین بهانه خوبی است برای این که روز اول تبدیل به روزی خوب و دوست‌داشتنی شود. به علاوه آماده کردن وسایل مدرسه، از کیف و کفش و لباس گرفته تا لوازم التحریر نیز حس خوبی به بچه‌ها خواهد داد. این‌گونه آنها راحت‌تر و راضی‌تر روز اول مدرسه را پشت سر می‌گذارند.

پس یادتان باشد خوب است که شب قبل همه چیز آماده باشد. صبح روز اول شاید کار خیلی سختی باشد اگر بخواهیم همه چیز را آماده کنیم. همین کار بظاهر ساده کمک بزرگی می‌کند تا صبح روز اول مدرسه ترس و نگرانی‌ها کمتر شود. هر چند بهتر است که در طول سال این عادت را حفظ کنیم و تنها به روز اول اکتفا نکنیم.^۲

۲-۳. احساس حقارت

یکی دیگر از مشکلات عاطفی دیگر دانش‌آموزان دوره ابتدایی مرحله سازندگی در برابر احساس حقارت قرار دارد. خطر این مرحله در احساس بی‌کفایتی و حقارت است. دلیل این احساس می‌تواند کمبودهای بیولوژیکی مانند کم‌هوشی و لاغری یا چاقی و کمبودهای محیطی خانوادگی باشد.^۳

^۱. روز اول مدرسه، ص ۸.

^۲. همان، ص ۱۰.

^۳. برخی از مشکلات عاطفی دانش‌آموزان دوره ابتدایی و راهکارهای مقابله با این مشکلات، ص ۲۵.

اریکسون خطر دوره دبستانی را احساس حقارت می‌داند. کودکان در دبستان به دلیل بافت جمعی نمی‌توانند از خود دفاع کنند و ممکن است احساس کنند که رفتار آنان از طرف گروه پذیرفته نشود و در نتیجه خود را پایین‌تر از سایرین بدانند و در فعالیت‌های جمعی مشارکت نکنند.^۱

اصولاً برخی از کودکان مهارت‌های لازم اجتماعی را فرا نگرفته‌اند. والدینی که با طرد کودک و با انضباط شدید در خانه به کودک خود اجازه و جرات را ندهند در آنان احساس تردید و شک ایجاد کرده و عملاً برخوردهای اجتماعی را به کودکان خود نمی‌آموزند.

در این صورت کودک احساس شرم و خجالت دارد و خود را در برخوردهای اجتماعی نا توان می‌بیند. از طرف دیگر نظریه‌های اریکسون درباره احساس حقارت، مطلوبیت اجتناب از نظام نمره ای را اهمیت بخشیده است.^۲ اگر دانش‌آموزان دوره ابتدایی به رقابت با همکلاسان خود مجبور و با آنها به طور علنی مقایسه شوند. بدیهی است که تنها عده معدودی از کودکان احساس موفقیت خواهند کرد.

متأسفانه برخی از معلمان به مقایسه دانش‌آموزان می‌پردازند و حتی به تحقیر و سرزنش آنان می‌پردازند و باعث احساس کهنتری بیشتر دانش‌آموزان می‌شوند بنابراین منجر به احساس حقارت در آنان می‌شود.^۳

۴-۲. نگرانی و دلهره ناشی از جداسدن از والدین

ممکن است که کودک از این جداسدن‌ها خاطره تلخی داشته باشد مثلاً در گذشته به دلیل بستری شدن در بیمارستان (خودش و یا یکی از والدینش) بیم آن دارد که دوباره این اتفاقات تکرار شوند.

گاهی اوقات کودک احساس می‌کند که اگر از والدین خود جدا شود اتفاق بدی به وقوع خواهد پیوست و والدین خود را از دست می‌دهد. علت این مسئله نیز می‌تواند ناشی از بیمار بودن والدین، دعوا و جنگ میان والدین،

۱. همان، ص ۲۶.

۲. همان، ص ۲۸.

۳. همان، ص ۳۰.

جدایی و متارکه والدین از هم، ترس دور شدن والدین از کودک در زمانی که در مدرسه حضور دارد و از والدینش جدا است.

تغییر محل سکونت و تغییر مدرسه در همان سال های ابتدایی تحصیل و ایجاد فاصله در رابطه های کودک با سایر همکلاسی هایش.

حسادت نسبت به خواهر یا برادر کوچکترش که می تواند همچنان در خانه و در کنار مادر بمانند از مهم ترین علل تاثیرگذار در بروز این رفتارها در کودکان امتناع از مدرسه رفتن رفتارهای خود والدین است.

نگرانی ها و دلهره های والدین با راحتی به کودکان منتقل می شود و آنها یاد می گیرند که باید در مورد مدرسه و کلاس نگرانی هایی داشته باشند چرا که حتما اینگونه است و این طرز فکر ناشی از واکنش های والدین شان است.^۱

گاهی اوقات کوتاهی والدین در مورد زمان رفتن به مدرسه و بازگشت با کودک به خانه نیز باعث می شود که کودک دچار دلهره و تشویش شود که مبادا کسی به دنبالش نیاید و همین مسئله نیز باعث امتناع از مدرسه رفتن می شود.

کودکان در ذهن خود از مدرسه و کلاس و معلم تصویرسازی می کنند و برخی از توقعات را از این محیط دارند ولی بعد از وارد شدن در مدرسه توقعاتشان برآورده نمی شود. بنابراین ترجیح می دهند که در محیط خانه بمانند و در آنجا شاد و راحت باشند.

گاهی اوقات کودکان فکر می کنند که باید ظرف مدت زمان بسیار کوتاه بتوانند به سرعت خواندن و نوشتن را یاد بگیرند و از آنجا که این روند باید با سلسله مراتب خاص خود پیش برود، کودکان ناامید می شوند.

تعدادی از کودکان از اینکه با دیگران وارد دوستی می شوند و به عبارتی دوست پیدا می کنند، می ترسند و همین مسئله باعث گریزان شدن آنها از مدرسه می شود آشنایی قبلی با برخی از بچه های کلاس به آنها کمک می کند تا راحت تر با این موضوع کنار بیایند.

۱. مشکلات تازه وارد ها به مدرسه، ص ۵.

خستگی یکی دیگر از مشکلات کودکان در روزهای نخست ورود به مدرسه است. علت این خستگی‌ها تمرکز زیاد، هیجان‌انگیزی که در مدرسه دچار آنها می‌شوند و احساساتی که ممکن است کودک تجربه کند ولی قبلاً با آنها مواجه نبودند، است.^۱

در چنین شرایطی بهتر است به کودک خود فرصت بیشتری برای استراحت کردن بدهید و مدتی برخی از فعالیت‌های غیرضروری قبلی را از برنامه روزانه‌شان حذف کنید. در ضمن باید به زمان خواب آنها نیز اهمیت بیشتری بدهید، مسافرت‌ها و تعطیلات آخر هفته نیز ممکن است به خستگی‌های آنها بیفزاید.^۲

۲-۵. محیط بیگانه

بسیاری از کودکان هنگام جدا شدن از والدین ناراحت می‌شوند، به خصوص در خانواده‌هایی که مراقبت‌های غیرمنطقی از کودک صورت می‌گیرد. اما برخی از کودکان اضطراب بسیار شدیدی را موقع جدا شدن از مادرشان نشان می‌دهند. در موارد بسیار شدید کودک حتی در اتاق مادر را تعقیب می‌کند، این مشکل موقعی در کودک در مدرسه می‌رود، آشکار می‌شود.

اضطراب در برخی کودکان در آغاز سال تحصیلی و روز اول مدرسه طبیعی است به خصوص برای کودکانی که وارد دوره پیش‌دبستانی یا کلاس اول می‌شوند.

این دسته از کودکان چون از محیط خانه وارد محیط دیگری می‌شوند. با افراد جدید مواجه می‌شوند و محیط جدیدی را تجربه می‌کنند و از سوی دیگر آزادی‌هایی را که در محیط خانه داشتند در مدرسه ندارند دچار اضطراب می‌شوند.

کودکان در ورود به مدرسه در زمان استراحت، نوع تغذیه و زمان بازی خود دچار تغییر شده و طبیعی است که دچار اضطراب شوند.^۳

۱. همان، ص ۶.

۲. همان، ص ۷.

۳. چند توصیه برای کنترل استرس روز اول مدرسه، ص ۲۰.

مهمترین مسئله در ورود کودکان به مدرسه جدا شدن از والدین به خصوص مادر است و چون کودک چند سال به طور طبیعی در کنار مادر بوده است جدا شدن از مادر برایش سخت است. البته اکثریت کودکان در مدت کوتاهی با محیط جدید هماهنگ شده و می‌توانند خود را سازگار کنند.

مدرسه و اولیای مدرسه نقش مهمی در جذب و آرامش کودک دارند و می‌توانند کودک را با روش‌های درست از حالت غریبه و بیگانه خارج کرده و در کاهش اضطراب و آشنایی کودک با محیط جدید مؤثر باشند.

تنظیم ساعت خواب کودک را قبل از شروع رسمی مدرسه به خانواده‌ها توصیه می‌شود. در تعطیلات ساعات خواب کودک به هم می‌خورد چرا که دیرتر می‌خوابد و دیرتر هم از خواب بیدار می‌شود. باید ریتم خواب کودک در چند روز انتهایی شهریور تنظیم شود تا کودک متناسب با سن، ساعات خواب کافی داشته باشد تا در هنگام رفتن به مدرسه خواب‌آلود نباشد.^۱

۶-۲. افت تحصیلی

یکی از بحرانهای بزرگ نظام آموزشی در کشورهای مختلف، بویژه کشورهای جهان سوم، مساله (افت و شکست تحصیلی) است که از دیر باز مورد توجه مسوولان آموزشی بوده است، و امروزه نیز از مهمترین مسائل آموزش و پرورش به شمار می‌رود.^۲

بسیاری از مربیان، جامعه شناسان، روانشناسان و... بر حسب دیدگاههای خاص خود به این مساله نگرینته اند و تعاریف گوناگونی نیز از آن به دست داده اند.

در برخی از تعاریف مراد از این مساله آن است که افرادی بخت استفاده از امکانات آموزشی را پیدا کنند ولی به عللی از مدرسه اخراج شوند، ترک تحصیل کنند و تجدیدی یا مردود شوند، یا اینکه والدینشان آنها را از ادامه تحصیل باز دارند.

۱. همان، ص ۲۱.

۲. علل افت تحصیلی، ص ۱۶.

تعریف ما حتی شامل مواردی نیز می‌شود که کیفیت و میزان پیشرفت افراد در تحصیل نسبت به سال قبل کاهش یافته باشد.

افت و شکست تحصیلی در کشور ما ریشه در نظام آموزش و پرورش گذاشته دارد و فقط محصول نظام کنونی نیست، اما این حقیقت نمی‌تواند مسوولان آموزشی نسل انقلاب اسلامی را تبرئه کند.

البته در سالهای پس از انقلاب تلاشهای مخلصانه فراوانی برای تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش و یافتن روشی شایسته انقلاب اسلامی، انجام گرفته و نتایجی نیز داشته است، ولی باید اعتراف کرد که در این باره نه تنها توفیقی نیافته ایم، بلکه افت تحصیلی بیشتری نیز داشته ایم.

عدم عنایت کافی به اهمیت و نقش بسزای مدرسه در رشد و شخصیت آینده سازان کشور توالی فاسده فراوانی را بدنبال خواهد داشت.^۱

مسائلی از قبیل شرایط و امکانات تحصیل، محتوای کتب درسی و تطابق آن با نیازهای دانش آموزان، شرایط فیزیکی و جغرافیائی مدارس، امکانات سرگرمی و ورزش، ارتباط خانه و مدرسه، مشکلات روانی و خانوادگی محصلین، سطح علمی معلمان، وضع معیشت آنان، روش تدریس مدرسان، مدیریت و سازماندهی آموزش، کیفیت پرورش در کنار آموزش و دهها مسئله دیگر از این دست هر یک می‌توانند نقش موثری در افت و شکست تحصیلی دانش آموزان داشته باشند.

شرایطی که دانش آموزان در آن رشد می‌کنند، محیط خانواده، اجتماع، امکاناتی که دانش آموزان از آن استفاده می‌کنند، هوش و استعداد آنان، معلمینی که با آنان سر و کار دارند، مطالبی که به دانش آموزان القاء می‌شود.

نوع ارتباط معلم و دانش آموز، تعداد دانش آموزان در کلاس، فاصله ای که دانش آموز باید از خانه تا مدرسه به پیماید و... از عواملی است که می‌تواند بعنوان مشکل و از عوامل افت تحصیلی دانش آموزان محسوب گردد.

۱. همان، ص ۱۷.

۲. همان، ص ۱۸.

نتایج

مکتب اخلاقی اسلام نیز با نظر به اهمیت معرفتی شاخصه‌های مطلوب تحصیل در نیل دادن افراد به سمت فضائل اخلاقی، با معرفتی مشکلات اولین روزهای مدرسه، معیارها و شاخصه‌های یک محصل برتر را در اختیار پیروان خویش قرار داده است. در این تحقیق به واکاوی مشکلات اولین روزهای مدرسه پرداختیم.

مشکلات اولین روزهای مدرسه عبارتند از:

۱. تغییر مدرسه
۲. حس ناخوش روز اول مدرسه
۳. احساس حقارت
۴. نگرانی و دلهره ناشی از جداشدن از والدین
۵. محیط بیگانه
۶. افت تحصیلی.

منابع

۱. تاجیک، محمد، خطر آسیب‌های اجتماعی بیخ گوش آموزش و پرورش، وب خبرگزاری فارس، ۱۳۹۶/۰۹/۰۳.
۲. جمعی از محققان، روز اول مدرسه، وب بیتوته، ۱۳۹۸/۰۴/۲۰.
۳. جمعی از نویسندگان، مشکلات تازه وارد ها به مدرسه، پایگاه روانشناسی، ۱۳۹۳/۰۳/۲۵.
۴. دارینی، مهرنوش، چند توصیه برای کنترل استرس روز اول مدرسه، وب میگنا، ۱۳۹۶/۰۹/۰۹.
۵. دهخدا، علی اکبر، فرهنگ دهخدا، تهران، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۷.
۶. ساروخانی، باقر، دائرة المعارف علوم اجتماعی، تهران، کیهان، ۱۳۷۰.
۷. فولادی، محمد، علل افت تحصیلی، نشریه معرفت، شماره ۱، ۱۳۷۱ ش.
۸. مشکلات دانش آموزان (رفتاری ، عاطفی ، خانوادگی ، اختلالات)، وب دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ۱۳۹۷/۰۲/۱۸.
۹. هوشیار فتحی، محمد، برخی از مشکلات عاطفی دانش آموزان دوره ابتدایی و راهکارهای مقابله با این مشکلات، ۱۳۹۱/۰۲/۲۸.